

Rakowski, Witold

Zmiany w liczbie i rozmieszczeniu ludności w USA w latach 1950-2000

Rocznik Żyrardowski 4, 87-105

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Witold Rakowski

Zmiany w liczbie i rozmieszczeniu ludności w USA w latach 1950–2000

Wprowadzenie

Cechą charakterystyczną krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo jest stosunkowo wolne tempo wzrostu liczby ludności na skutek niskiego przyrostu naturalnego i na ogół restrykcyjnej polityki imigracyjnej, zwłaszcza po 1970 r. Pewnym wyjątkiem w tym zakresie są Stany Zjednoczone AP oraz Kanada. W obu tych państwach nastąpił w latach 1950–2000 względnie wysoki przyrost rzeczywisty ludności. Ze względu na to, że USA pod względem liczby ludności zajmowały po Chinach i Indiach tak w 1950 r., jak i w 2000 r. trzecie miejsce na świecie, wydaje się sprawą interesującą prześledzenie rozwoju ludności tego państwa w ogóle wraz z przedstawieniem prognozy do 2050 r. oraz dokonanie analizy zmian w jej rozmieszczeniu wewnątrz USA i próba udzielenia odpowiedzi, jakie czynniki wpłynęły na wzrost liczby ludności i na zmiany w rozmieszczeniu.

Celem artykułu jest także zwrócenie uwagi na sposób analizy zmian w rozmieszczeniu ludności. Z omówieniem tego zagadnienia studenci mają wielkie trudności, zatem artykuł ma nie tylko cel poznawczy, lecz również metodyczny¹.

Rozwój liczby ludności

Słowo *rozwój* odnoszące się do ludności – w tym artykule – będziemy rozumieć jako absolutny wzrost (lub niekiedy spadek) liczby mieszkańców w określonym okresie w całych Stanach Zjednoczonych AP lub w poszcze-

---

¹ Artykuł ten pragnę poświęcić moim kuzynom i przyjacielom, którzy po roku 1975 opuścili Polskę i zamieszkali w USA, to jest:

- Marii i Adamowi Sidorom oraz ich synom,
- Annie i Sławkowi Maszkowskim oraz ich współmałżonkom,
- Arkowi i Sylwii Rakowskim i ich współmałżonkom,
- Darkowi i Sławkowi Mitakom.

gólnych regionach, stanach lub na odpowiednich obszarach, czyli słowo *rozwój* będzie tu używane w zawężonym zakresie. W szerszym kontekście poprzez rozwój ludności należy rozumieć nie tylko rozwój ilościowy, ale także jakościowy, dokonujący się poprzez zmianę struktury demograficznej, społecznej, a także zawodowej.

W latach 1950–2000 w USA przybyło aż 132,5 mln ludności. Tak wysoki przyrost rzeczywisty ludności wpłynął na zwiększenie presji demograficznej bezpośredniej na przestrzeń (wzrost gęstości zaludnienia, rozwój różnorodnej infrastruktury, mieszkalnictwa, wzrost liczby środków lokomocji), jak i pośredniej poprzez stwarzany popyt na komponenty środowiska naturalnego i na wzrost dewastacji przyrody w samych Stanach, jak też na świecie. Wzrost liczby ludności wpłynął także na rozwój gospodarczy poprzez kreowanie popytu, a także postęp w różnych dziedzinach życia społeczno-ekonomicznego, osiągniany w dużej mierze dzięki ściąganiu do USA naukowców i wysokokwalifikowanych kadr, które przyczyniały się do wdrażania nowych technologii. One z kolei dawały USA przewagę konkurencyjną na międzynarodowym rynku² i osiąganie wysokich korzyści. Koszty związane z wychowaniem, kształceniem imigrantów ponosiły kraje macierzyste, zaś korzyści osiągały USA. Imigranci przyczyniali się także do wzrostu przyrostu naturalnego, ponieważ byli to na ogół ludzie młodzi, wywodzący się z krajów znacznie słabiej rozwiniętych od USA, o innym modelu rodziny.

Przeciętny roczny przyrost rzeczywisty w latach 1950–1959 wyniósł 2,15 mln, zaś w latach:

1960 – 1969	2,38 mln,
1970 – 1979	2,47 mln,
1980 – 1989	2,21 mln,
1990 – 1999	3,33 mln.

Czyli w ostatniej dekadzie XX wieku przyrost rzeczywisty ludności był najwyższy, co ma również przełożenie na najwyższe tempo w tym czasie rozwoju gospodarczego. Jeżeli jednak w latach 1950–1960 był w USA wysoki współczynnik przyrostu naturalnego, to w ostatniej dekadzie był on o połowę niższy (tab. 1). Dlatego można szacować, że na przyrost rzeczywisty ludności w USA w większym stopniu miało wpływ korzystnie kształtujące się dodatnie saldo migracji niż przyrost naturalny. Dotyczyło to szczególnie lat 1990–2000, a w mniejszym stopniu lat 1960–1980. Przyspieszony rozwój gospodarczy stwarza większy popyt na zasoby pracy i wtedy nie stosuje się tak rygorystycznych przepisów dotyczących imigrantów. Właśnie dzięki imigrantom USA jako jedno z nielicznych państw wysoko rozwiniętych ma też względ-

² Por. J. Bossak, W. Bieńkowski, *Międzynarodowa zdolność konkurencyjna kraju i przedsiębiorstw*, SGH, Warszawa 2004.

nie wysoki przyrost naturalny osiągany na skutek wysokiego współczynnika urodzeń, co prawda stale się zmniejszającego (tab. 1), przy niewielkim już spadku współczynnika zgonów.

Warto przypomnieć, iż w 1800 r. USA liczyły 5,2 mln mieszkańców, w 1850 – 23 mln, a w 1900 r. – 76 mln³. Zatem w ciągu jednego wieku liczba ludności zwiększyła się aż o 205 mln, w tym w latach 1950–2000 o 125,4 mln, podczas gdy w Europie w ostatnim półwieczu przybyło 175,1 mln mieszkańców.

Tabela 1. Ludność USA w latach 1950–2000 oraz ruch naturalny ludności

Rok	Ludność	Współczynnik		Przyrost naturalny	Zgony niemowląt (na 1 tys. urodzeń żywych)
		urodzeń	zgonów		
	(w mln)	na tysiąc mieszkańców			
1950	157,8	23,5	9,6	13,9	29,2
1960	179,3	18,1	9,3	14,0	21,0
1970	203,1	17,3	9,3	8,0	17,3
1980	227,8	16,6	8,7	7,2	12,0
1990	249,9	16,3	8,6	7,7	8,9
2000	283,2	14,2	8,7	5,5	6,8

Źródło: Roczniki statystyki międzynarodowej z lat 1965–2003, GUS, Warszawa.

Jednakże przewiduje się, że do 2025 r. ludność USA wzrośnie do 347 mln, czyli zwiększy się w okresie 25 lat o 64 mln, podczas gdy w Europie liczba mieszkańców ma maleć z 727,3 mln w 2000 r. do 683,5 mln⁴, czyli nastąpi spadek o 43,8 mln. Do roku 2050 przewiduje się, że liczba mieszkańców USA będzie wynosić 397 mln, a Europy zaledwie 603,3 mln, ponieważ we wszystkich niemal państwach europejskich, a szczególnie w Rosji i na Ukrainie nastąpi duży ubytek ludności⁵. Stąd też pojawia się nawet pogląd o zanikającym kontynencie⁶, ponieważ na pozostałych obszarach świata będzie następował w tym czasie przyrost ludności.

³ Por. A. Maryański, *Ludność świata*, Warszawa 1977.

⁴ Por. World Population Ageing 1950–2050.

⁵ Por. W. Rakowski, *Potencjał demograficzny państw sąsiadujących z Polską i jego zmiany w latach 1950–2050*, w: *Polska i jej sąsiedzi. Uwarunkowania gospodarcze, polityczne i kulturowe*. Praca zbiorowa pod redakcją J. Osińskiego, SGH, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Warszawa 2005.

⁶ W. Laqueur, *Zanikający kontynent*, „Rzeczpospolita” 3–4 IX 2005 (Plus minus – dodatek).

Ludność miejska i wiejska w USA

Mówiąc o rozmieszczeniu ludności można podchodzić do tego zagadnienia w różnoraki sposób. Mianowicie, przez rozmieszczenie rozumiemy przestrzenne rozproszenie lub skupienie ludności na pewnych terytoriach i posługujemy się wtedy krainami geograficznymi lub istniejącym podziałem administracyjnym i analizujemy gęstość zaludnienia poszczególnych obszarów albo omawiamy, jaka część ludności mieszka na wsi, a jaka w miastach, a przy okazji możemy analizować przestrzenną koncentrację ludności. Mianowicie, np. jaki procent ludności mieszka na powierzchni 1% kraju, 5%, 10% itd. Przykładowo, miasta w USA nie zajmują powierzchniowo więcej niż 10% powierzchni kraju, natomiast na takim obszarze mieszka ok. 80% ludności. Świadczy to o dużym skupieniu przestrzennym ludności, podczas gdy w połowie XIX wieku na tym obszarze mieszkało około 15% ludności (tab. 2).

Tabela 2. Ludność miejska i wiejska w Stanach Zjednoczonych w latach 1800–2000

Rok	Ludność w tys.		Ludność miejska
	miejska	wiejska	w % ogółu
1800	322	4 986	6,1
1850	3 544	19 648	15,3
1900	30 160	45 835	39,7
1950	96 468	54 230	64,0
1960	125 269	54 054	64,9
1970	149 281	53 885	73,5
1990	194 097	54 613	78,0
2000	222 361	59 061	79,0

Źródło: A. Maryański, *Ludność świata*, Warszawa 1977; *Statistical abstract of the United States: 2004–2005. The National Data Book. 124th edition. U. S. Census Bureau, Washington 2004.*

Mamy więc do czynienia z przestrzennym procesem koncentracji ludności, którego konsekwencje są różnorakie. Z kolei stan Nowy York zajmuje 1,37% powierzchni USA, a w 1950 r. mieszkało na jego terenie 9,84% ogółu ludności i odpowiednio w 1970 r. – 8,98% i w 2000 r. – 6,70%. Czyli maleje rola tego stanu w liczbie mieszkańców USA, a rośnie np. stanu Teksas. Udział tego stanu w ogólnej powierzchni USA wynosi 7,37%, a na jego

obszarze mieszkań w poszczególnych latach następujący procent mieszkańców USA:

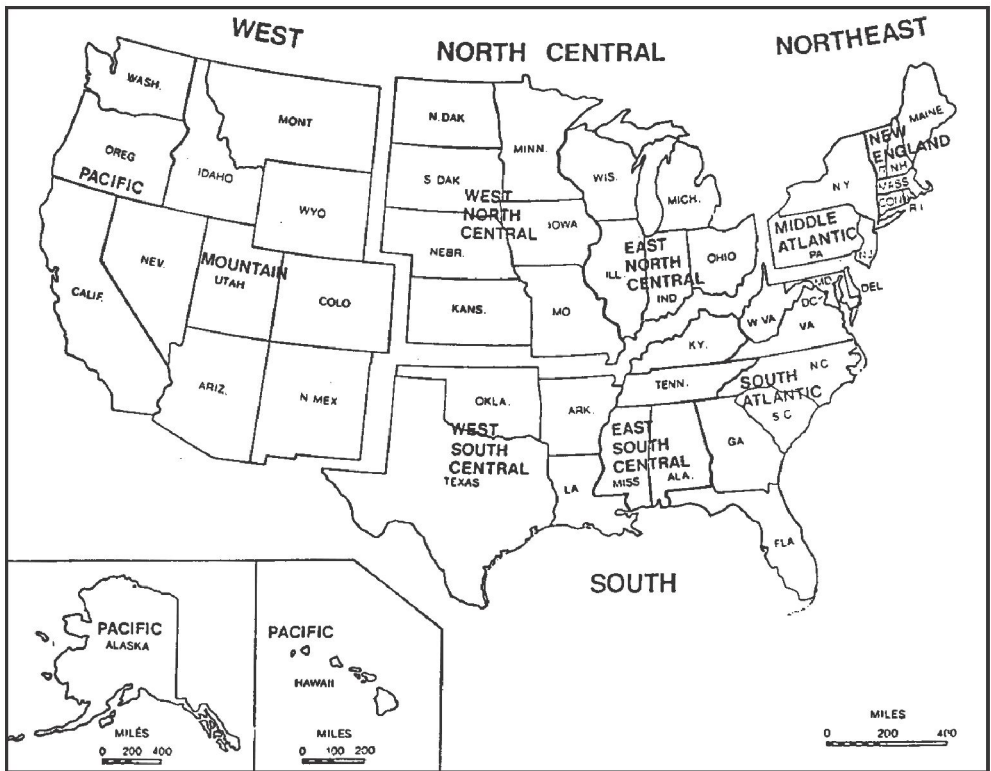
1950	–	5,11%,
1970	–	5,51%,
2000	–	7,36%.

Zatem pewne stany z punktu widzenia reprezentowanego potencjału demograficznego tracą na znaczeniu, inne zyskują (tab. 5), ponieważ dynamika przyrostu rzeczywistego w czasie była przestrzennie bardzo zróżnicowana. Te dwa podane przykłady dowodzą, że udział stanu Teksas w 2000 r. w powierzchni państwa, jak i w liczbie ludności był prawie wyrównany, podczas gdy w stanie Nowy York nadal udział ludności zamieszkałej tam przewyższał kilkakrotnie udział tego stanu w powierzchni państwa. Czyli liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni jest kilkakrotnie wyższa niż w stanie Teksas (w 1950 r. odpowiednio 116 i 11 osób, w 2000 r. 148 osób i 30).

Rozmieszczenie ludności według regionów

Współcześnie USA dzieli się na 4 makroregiony (rys. 1) i na 9 dużych regionów, w skład których wchodzi od 3 (środkowoatlantycki) do 8 stanów (południowo-atlantycki plus dystrykt Kolumbia). Największym pod względem powierzchni są regiony: pacyficzny, obejmujący największe stany, Alaskę i Kalifornię oraz region górski, a najmniejszy powierzchniowo jest region Nowa Anglia oraz sąsiadujący z nim (rys. 1) środkowoatlantycki. Region pacyficzny jest powierzchniowo prawie 14 razy większy od regionu Nowa Anglia, ale w 1950 r. na jego obszarze zamieszkiwało tylko 1,55 razy więcej mieszkańców niż w Nowej Anglii, a w 2000 r. 2,66 razy więcej (tab. 3), czyli przyrost rzeczywisty ludności w regionie pacyficznym jest szybszy niż w Nowej Anglii. W 1950 r. najwięcej ludności mieszkało w regionie wschodnio-północno-centralnym i prawie tyle samo w regionie środkowoatlantyckim, a najmniej w górskim i Nowej Anglii (tab. 3). Podobne rozmieszczenie było w 1970 r., zaś w 2000 r. najwięcej ludności koncentrowało się w regionie południowo-atlantyckim i tylko nieco mniej w regionach wschodnio-północno-centralnym i pacyficznym. Regionami o najmniejszej liczbie ludności były: górski, Nowa Anglia i wschodnio-południowo-centralny. W regionie południowoatlantyckim w 2000 r. zamieszkiwało 3-krotnie więcej ludności niż w takich regionach jak: górski, Nowa Anglia i wschodnio-południowo-centralny (tab. 3).

W latach 1950–1970 we wszystkich regionach nastąpił przyrost rzeczywisty ludności. Jednakże przy przeciętnym krajowym wzroście wynoszącym 34,9% w takich regionach, jak pacyficzny i górski dynamika przyrostu

Rys. 1. Podział USA na makroregiony i regiony

Tabela 3. Ludność w poszczególnych regionach Stanów Zjednoczonych w latach 1950, 1970, 2000

Nazwa regionu	Powierzchnia (w km ²)	Ludność (w tys.)			Liczba osób na 1 km ²		
		1950	1970	2000	1950	1970	2000
Nowa Anglia	172 515	9314	11848	16923	54	68,7	80,7
Środkowoatlantycki	266 110	30164	37263	39671	113,4	140	149,1
Południowoatlantycki	722 030	21182	30678	51768	29,3	42,5	71,7
Wschodnio-północno- -centralny	643 053	30399	40262	45154	47,3	62,6	70,2
Zachodnio-północno- -centralny	1 339 670	14061	16327	19236	10,5	12,2	14,4
Wschodnio-połudn.-centralny	471 287	11477	12808	17023	24,4	27,2	36
Zachodnio-połudn.-centralny	1 136 710	14538	19326	31445	12,8	17	27,7
Górski	2 247 467	5075	8289	16816	2,3	3,7	7,5
Pacyficzny	2 374 326	14487	26549	45026	6,1	21,7	30,2
USA	9 373 168	150697	203350	283062	16,9	21,7	30,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Statistical abstract of the United States: 2004–2005. The National Data Book. 124th edition. U.S. Census Bureau, Washington 2004; International Historical Statistics: The Americas 1750–1988 2nd edition, New York: Stockton Press, 1993.*

była o wiele wyższa i w południowoatlantyckim nieco tylko wyższa od przeciętnej krajowej. Najniższy przyrost ludności w okresie tego dwudziestolecia nastąpił w takich regionach, jak wschodnio-południowo-centralny, zachodnio-północno-centralny oraz w środkowoatlantyckim i w Nowej Anglii.

Zatem część wschodnia i centralna USA charakteryzowała się niższą dynamiką przyrostu ludności niż część zachodnia i południowa (tab. 4). W latach 1970–2000 ludność USA zwiększyła się o 39,2%, tymczasem regionu Górskiego podwoiła się, a takich regionów, jak pacyficzny, południowoatlantycki i zachodnio-południowo-centralny zwiększyła się w granicach 62–69%. Najniższą dynamiką wzrostu ludności w tym okresie charakteryzowały się regiony środkowoatlantycki, wschodnio-północno-centralny, zachodnio-północno-centralny. Czyli również w ostatnich 30 latach XX wieku szybki przyrost ludności następował w części zachodniej i południowej niż w północno-wschodniej i północnocentralnej. W całym półwieczu XX wieku ludność USA wzrosła o 87,8%, podczas gdy w regionie górskim i pacyficznym nastąpiło potrojenie się, a w regionach południowoatlantyckim i zachodnio-południowo-centralnym ludność wzrosła przeszło dwukrotnie, a w regionie Nowa Anglia dynamika przyrostu była tylko nieco niższa niż przeciętnie w kraju. Najniższą dynamiką przyrostu ludności cechowały się regiony środkowoatlantycki, który w 1950 r. obok regionu wschodnio-północno-centralnego skupiał największą liczbę ludności USA oraz zachodnio-północno-centralny, wschodnio-południowo-centralny i wschodnio-północno-centralny. Czyli dwa regiony, które w 1950 r. koncentrowały przeszło 40% ludności USA odznaczały się niską dynamiką przyrostu ludności i mało ich znaczenie w ogólnej liczbie ludności USA.

Tabela 4. Dynamika przyrostu ludności w USA według regionów w latach 1950–2000

Region	1970	2000	2000	Udział w powierzchni	Udział w ludności	
	1950	1970	1950		1950 r.	2000 r.
Nowa Anglia	127,2	142,8	181,7	1,85	6,18	5,97
Śródkowoatlantycki	123,5	106,5	131,5	2,84	20,02	14,02
Południowoatlantycki	144,8	168,7	244,4	7,70	14,05	18,29
Wschodnio-północno-centralny	132,4	112,2	148,5	6,86	20,17	15,95
Zachodnio-północno-centralny	116,1	117,8	136,8	14,30	9,33	6,80
Wschodnio-południowo-centralny	111,6	132,9	148,3	5,02	7,62	6,02
Zachodnio-południowo-centralny	132,9	162,7	216,3	12,12	9,65	11,10
Górski	163,3	202,9	331,3	23,97	3,36	5,95
Pacyficzny	183,3	169,6	310,8	25,34	9,62	15,90
r a z e m	134,9	139,2	187,8	100,00	100,00	100,00

W 1950 r. w 4 regionach charakteryzujących się najwyższą dynamiką ludności w drugiej połowie XX wieku koncentrowało się 36,68%, w 2000 r. 51,23% i odpowiednio w 4 regionach o najniższej dynamice w 1950 r. zamieszkiwało 57,14% ludności, to w 2000 r. już tylko 42,79% (tab. 4). Dodać należy, że udział regionów, w których następował najszybszy przyrost ludności w ogólnej powierzchni USA wynosił 69,13%, a 4 regionów o najniższym przyroście zaledwie 29,02%. Następuje więc dekoncentracja przestrzenna ludności w ramach wielkich makroregionów, regionów, stanów i w obszarach metropolitalnych. Dokonuje się zatem proces zmniejszania się różnic międzyregionalnych w rozmieszczeniu ludności, ponieważ zaczynają odgrywać rolę nieco już inne czynniki niż było to w przeszłości, decydujące o miejscu zamieszkania. Spada znaczenie obszaru północno-wschodniego i przyjeziornego w przeszłości silnie społecznie i ekonomicznie powiązanego z Europą, a większego znaczenia nabiera część zachodnia wykazująca silniejsze powiązania z Azją Wschodnią, Australią i Zachodnim Wybrzeżem Ameryki Południowej, jak również część południowa o sprzyjającym klimacie i o rozwijających się przemysłach wysokiej techniki, jak też wykazujących silne więzy społeczno-ekonomiczne z krajami Ameryki Łacińskiej, z którymi USA nawiązuje coraz silniejsze kontakty polityczne i gospodarcze.

W wyniku zróżnicowanej międzyregionalnej dynamiki przyrostu ludności zmalały różnice w gęstości zaludnienia. Jeżeli w 1950 r. różnica w gęstości zaludnienia między regionem środkowoatlantyckim (najgęściej zaludnionym) a Górskim kształtowała się jak 49,3 : 1, to w 2000 r. jak 19,9 : 1. Różnice te nadal są pokaźne, ale już nie tak duże, jak w połowie XX wieku. Można się spodziewać, że w przyszłości różnice międzyregionalne nadal będą się zmniejszać dzięki, między innymi, pojawianiu się nowych form transportu, łączności i pracy. Dla pewnych grup ludności będzie rosła rola jakości środowiska naturalnego, koszty utrzymania, cena ziemi, dla innych wysokość płac, rodzaj pracy, struktura etniczna i społeczna ludności.

Rozmieszczenie ludności w podziale na stany

Regiony, o których była mowa w poprzednim punkcie są jednostkami obszarowo zbyt dużymi, aby zilustrować specyficzne elementy wpływające na zmiany rozmieszczenia. Ponadto obejmują one niekiedy obszary zbyt odległe od siebie (Alaska i Hawaje, Alaska i Kalifornia) i często o odmiennych warunkach naturalnych. Dlatego zachodzi potrzeba analizowania zmian rozmieszczenia ludności w podziale na stany, których jest 50 + dystrykt Kolumbia, jako jednostki terytorialnie znacznie mniejsze od regionów. Oczywiście

różnica w powierzchni poszczególnych stanów jest olbrzymia i wynosi od 3,1 tys. km² Rhode Island do 1519 tys. km – powierzchnia Alaski⁷.

W połowie XX wieku najwięcej ludności mieszkało w stanie Nowy York. W następnej kolejności była Kalifornia i Pensylwania (tab. 5). Czwarte miejsce zajmował stan Illinois, gdzie mieszkało prawie o połowę mniej ludności niż w stanie Nowy York. Piątym stanem pod względem liczby ludności w 1950 r. było Ohio i nieco tylko mniej mieszkańców zamieszkiwało stan Teksas i w następnej kolejności Michigan.

Tabela 5. Ludność wg stanów w latach 1950–2000 i jej dynamika

Region/Stan	Powierzchnia w tys. km ²	Liczba ludności (w tys.)			Dynamika zmian			Liczba osób na km ² w 2000
		1950	1970	2000	1970/ 1950	2000/ 1970	2000/ 1950	
Nowa Anglia								
Connecticut	13	2007	3032	6406	151,1	211,3	319,2	57
Maine	86	914	994	1275	108,8	128,3	139,5	15
Masachusetts	21,4	4691	5689	6349	121,3	111,6	135,3	296
New Hampshire	24,1	533	738	1236	138,5	167,5	231,9	51
Rhode Island	3,1	792	950	1048	119,9	110,3	132,3	338
Vermont	24,9	378	445	609	117,7	136,9	161,1	24
Środkowoatlantycki								
New Jersey	20,3	4835	7168	8414	148,3	117,4	174,0	414
New York	128	14830	18241	18976	123,0	104,0	128,0	148
Pennsylvania	127	10498	11794	12281	112,3	104,1	117,0	105
Póln.-centr.-wschodni								
Illinois	146	8712	11114	12419	127,6	111,7	142,6	85
Indiana	94	3934	5194	6080	132,0	117,1	154,6	65
Michigan	151	6372	8875	9938	139,3	112,0	156,0	66
Ohio	107	7947	10652	11353	134,0	106,6	142,9	106
Wisconsin	145	3435	4418	5364	128,6	121,4	156,2	37
Póln.-centr.-zachodni								
Dakota Pd.	200	653	666	755	102,0	113,4	115,6	4
Dakota Pn.	183	620	618	642	99,7	103,9	103,5	3,5
Iowa	146	2621	2825	2926	107,8	103,6	111,6	20
Kansas	213	1905	2249	2688	118,1	119,5	141,1	13
Minnesota	218	2982	3805	4919	127,6	129,3	165,0	22
Missouri	180	3955	4677	5595	118,3	119,6	141,5	31
Nebraska	200	1326	1484	1711	111,9	115,3	129,0	8,5

⁷ Pomimo, że stan Rhode Island jest powierzchniowo najmniejszy, to w 1950 r. zamieszkiwało w nim sześciokrotnie więcej ludności niż na Alasce, a w 2000 r. mniej niż dwukrotnie (tab. 5).

cd. tab. 5

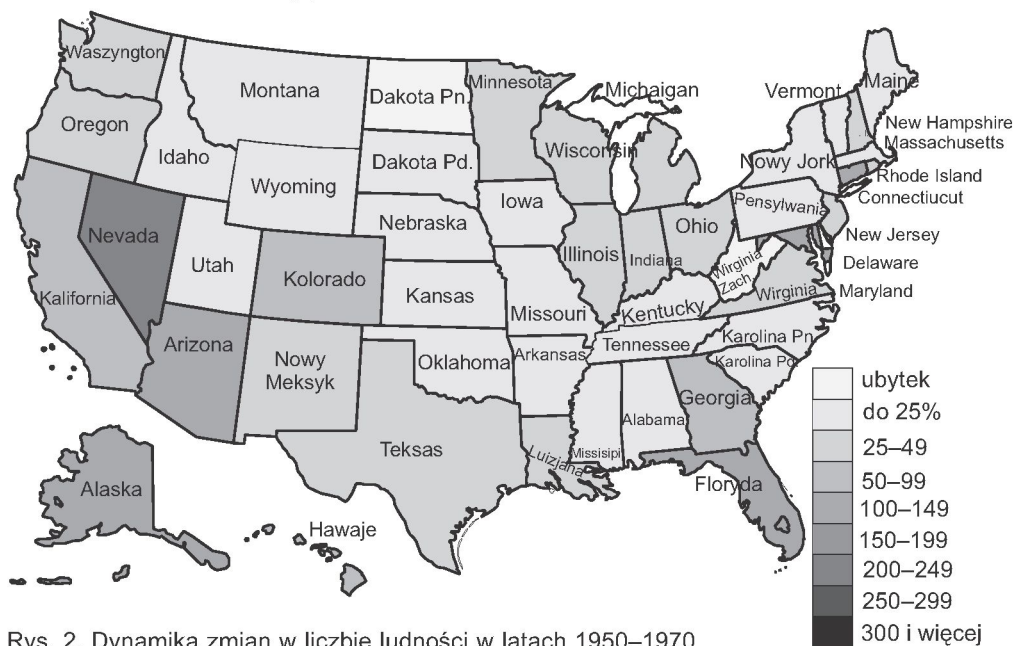
Region/Stan	Powierzchnia w tys. km ²	Liczba ludności (w tys.)			Dynamika zmian			Liczba osób na km ² w 2000
		1950	1970	2000	1970/ 1950	2000/ 1970	2000/ 1950	
Połudn.atlantycki								
Delaware	5,3	318	548	784	172,3	143,1	246,5	148
Dystrykt Kolumbii	0,174	802	757	572	94,4	75,6	71,3	487
Floryda	152	2771	6789	15982	245,0	235,4	576,8	105
Georgia	152	3445	4590	8186	133,2	178,3	237,6	54
Karolina Pd.	80,4	2117	2591	4012	122,4	154,8	189,5	50
Karolina Pn.	136	4062	5082	8049	125,1	158,4	198,2	59
Maryland	27,4	2343	3922	5296	167,4	135,0	226,0	193
Virginia	106	3319	4648	7079	140,0	152,3	213,3	67
Virginia Zach.	62,6	2006	1744	1808	86,9	103,7	90,1	29
Połudn.-centr.-wschodni								
Alabama	134	3062	3444	4447	112,5	129,1	145,2	33
Kentucky	105	2945	3219	4042	109,3	125,6	137,2	38
Mississippi	124	2179	2217	2845	101,7	128,3	130,6	23
Tennessee	109	3292	3924	5689	119,2	145,0	172,8	52
Połudn.-centr.-zachodni								
Arkansas	138	1910	1923	2673	100,7	139,0	139,9	19
Luisiana	126	2684	3643	4469	135,7	122,7	166,5	35
Oklahoma	181	2233	2559	3451	114,6	134,9	154,5	19
Texas	692	7711	11197	20852	145,2	186,2	270,4	30
Górski								
Arizona	295	750	1772	5131	236,3	289,6	684,1	17
Idaho	216	589	713	1294	121,1	181,5	219,7	6
Colorado	270	1325	2207	4301	166,6	194,9	324,6	16
Montana	381	591	694	902	117,4	130,0	152,6	2
Nevada	286	160	489	1998	305,6	408,6	1248,8	7
New Mexico	315	681	1016	1819	149,2	179,0	267,1	6
Utah	220	378	445	609	117,7	136,9	161,1	3
Wyoming	254	291	332	494	114,0	148,8	169,7	2
Pacyficzny								
Alaska	1519	129	302	627	234,1	207,6	486,0	0,4
Hawai	16,7	500	770	1212	154,0	157,4	242,4	72
California	411	10586	19953	33872	188,5	169,8	320,0	82
Oregon	251	1521	2091	3421	137,5	163,6	224,9	14
Washington	177	2379	3409	5894	143,3	172,9	247,8	33

Źródło: jak w tab. 3.

Końcowe miejsce pod względem liczby ludności zajmowała Alaska, w następnej kolejności Nevada (poniżej 165 tys.) i Wyoming, Delaware, Vermont (poniżej 400 tys.). Mniej niż 1 mln mieszkańców mieszkało jeszcze

w 11 stanach. W 1970 r. najwięcej ludności mieszkało w stanie Kalifornia i nieco tylko mniej w stanie Nowy York. Następne trzy stany liczyły prawie taką samą liczbę mieszkańców (nieco więcej niż 11 mln każdy), to jest Pensylwania, Teksas i Illinois i nieco tylko mniej ludności liczył stan Ohio, a następnie Michigan. Natomiast najmniej ludności liczyła nadal Alaska, Wyoming, Vermont, Nevada. Zatem w okresie 20 lat nastąpiły stosunkowo niewielkie zmiany w przestrzennym rozmieszczeniu ludności w USA, jeżeli za podstawę analizy przyjmujemy podział na 50 stanów (rys. 2). Ale jednocześnie w tym czasie następowała w poszczególnych stanach koncentracja przestrzenna ludności polegająca na coraz większym skupianiu się mieszkańców w miastach kosztem terenów wiejskich. Liczba ludności miejskiej w okresie tych dwudziestu lat zwiększyła się z 94,5 mln do 149,3 mln przy jednoczesnym niewielkim spadku liczby mieszkańców wsi z 54,2 mln do 53,9 mln (tab. 2).

Przesunięcie przestrzenne w rozmieszczeniu ludności USA w latach 1950–1970 nastąpiły na skutek niejednakowej dynamiki przyrostu rzeczywistego. Mianowicie ludność stanu Nevada w okresie tych 20 lat wzrosła przeszło trzykrotnie, stanów Floryda, Arizona i Alaska więcej niż dwukrotnie i nieco tylko mniej Kalifornia, Delaware. Natomiast nie zmienił się⁸ lub wzrost ludności był minimalny (poniżej 5%) w takich stanach, jak Dakota Północna i Południowa, Arkansas, Mississippi.

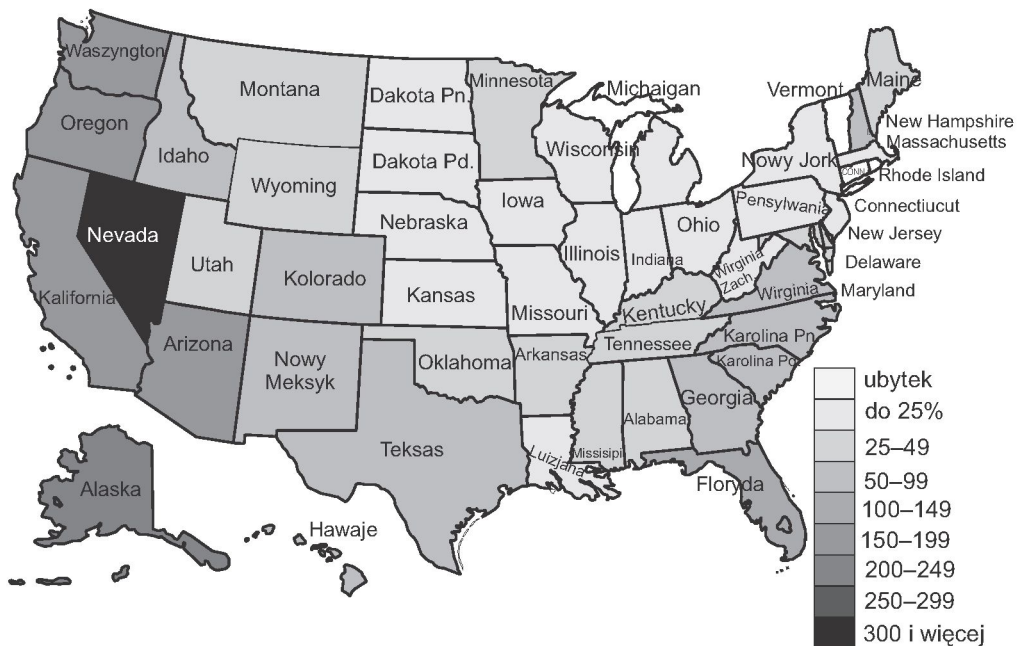

Rys. 2. Dynamika zmian w liczbie ludności w latach 1950–1970

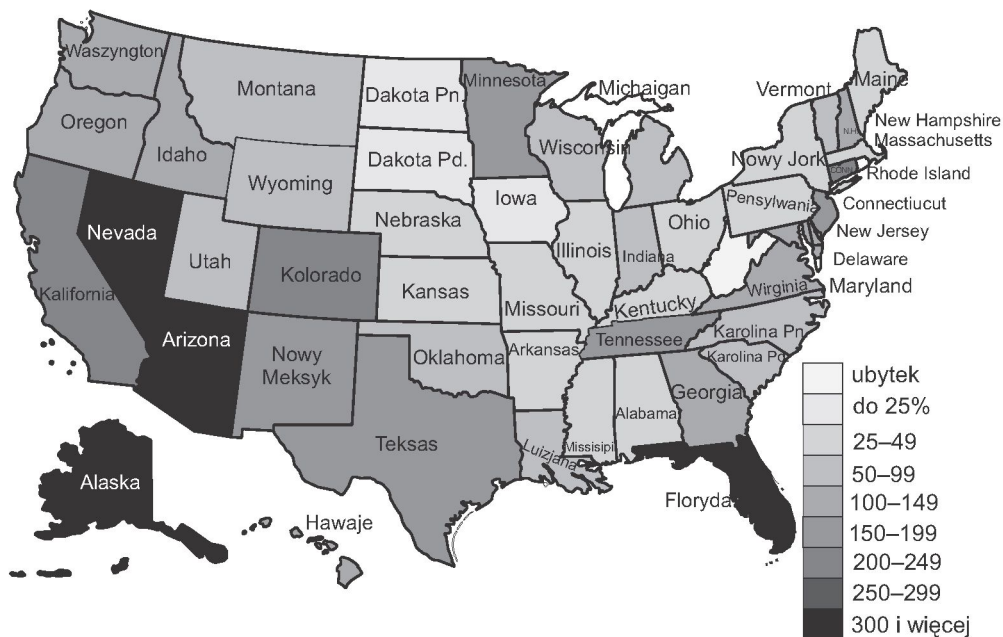
⁸ W dyskrickie Kolumbia następował w całym okresie ubytek ludności (tab. 5).

Zmiany w rozmieszczeniu ludności w latach 1970–2000

W ostatnich trzydziestu latach XX wieku zaszły w USA istotne zmiany w rozmieszczeniu ludności na skutek dużych ruchów migracyjnych, jak też pewnego zróżnicowania przestrzennego przyrostu naturalnego. Stąd też w niektórych stanach ludność wzrosła aż czterokrotnie (Nevada) lub prawie trzykrotnie (Arizona). Są to stany należące do regionu Górskiego, które były i są nadal słabo zaludnione, stąd też nawet niewielki przyrost rzeczywisty ludności w liczbach absolutnych daje względnie dużą dynamikę zmian. Podwojenie liczby ludności w rozpatrywanym okresie nastąpiło w takich stanach, jak Alaska, Floryda, Connecticut (region Nowa Anglia) i nieco mniejszy przyrost zanotowano w stanie Teksas, Georgia. Natomiast przyrost ludności niższy od 10% zanotowano w takich stanach, jak: Nowy York, Pensylwania, Ohio, Dakota Północna, Iowa i nieco tylko większy w stanach: Dakota Południowa, Massachusetts, Rhode Island, New Jersey, Illinois, Michigan, Indiana, Kansas, Missouri, Nebraska. Tak więc na ogół niskim przyrostem ludności charakteryzowały się stany północno-wschodnie i północno-centralne (rys. 3 i 4, tab. 5), a wysokim południowo-wschodnia, południowa i zachodnia część.

Rys. 3. Dynamika zmian w liczbie ludności w latach 1970–2000

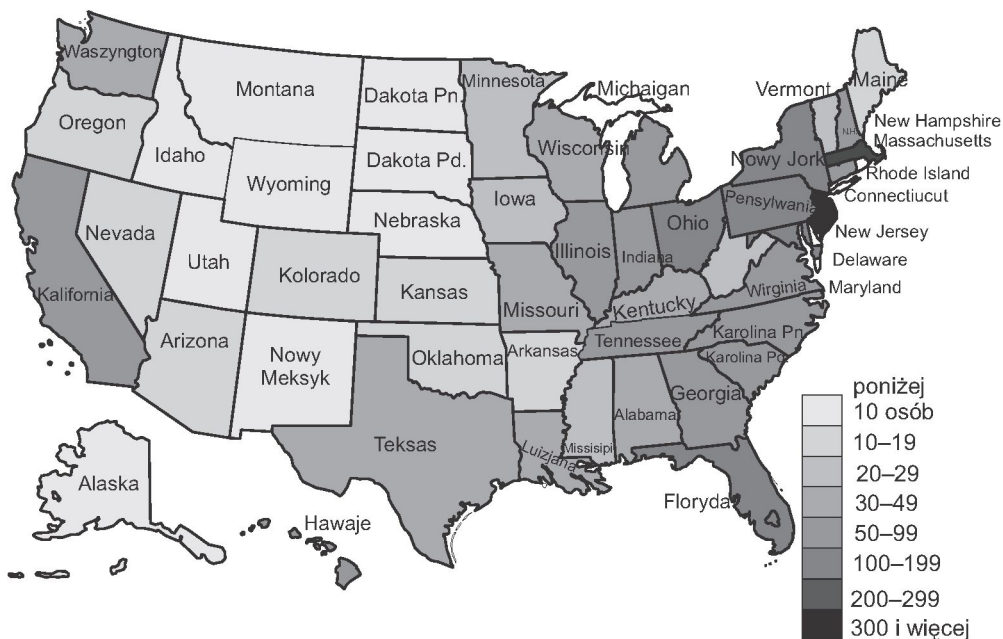
Rys. 4. Dynamika zmian w liczbie ludności w latach 1950–2000

Rozmieszczenie ludności w USA w 2000 r.

W 2000 r. podobnie jak w 1970 r. najbardziej ludnym stanem była Kalifornia, która w stosunku do 1950 r. zwiększyła stan ludności przeszło trzykrotnie i na jej terytorium koncentrowało się 11,96% ogółu mieszkańców USA, dlatego kandydaci na prezydenta tak usilnie zabiegają o głosy ludności tego stanu. Drugim stanem pod względem liczby ludności był w 2000 r. Teksas, trzecim Nowy Jork, a czwartym Floryda, w którym liczba ludności była przeszło dwukrotnie mniejsza od Kalifornii, ale dynamika przyrostu była kilkakrotnie wyższa. Piąte i szóste miejsca zajmowały Illinois i Pensylwania oraz nieco tylko mniej Ohio. Wszystkie wyżej wymienione stany liczyły więcej niż po 10 mln mieszkańców. Blisko tej liczby był także stan Michigan. W następnej kolejności były stany: New Jersey, Georgia i Północna Karolina, które liczyły nieco więcej niż po 8 mln każdy. Końcowe miejsce pod względem liczby ludności w 2000 r. zajmował górski stan Wyoming, następnie Vermont⁹, Alaska (48 miejsce), Północna Dakota, Południowa Dakota, Delaware (45 miejsce) i Montana. Każdy z tych 7 wyżej wymienionych stanów liczył poniżej 1 mln

⁹ Nie licząc oczywiście dystryktu Kolumbia, na terenie którego znajduje się stolica USA – Waszyngton, leżąca między stanem Delaware a Georgią.

mieszkańców, podczas gdy Kalifornia prawie 34 mln. Zatem w 7 stanach o największej liczbie ludności mieszkało 126 mln, a w 7 stanach o najmniejszej liczbie zaledwie niecałe 5 mln. Nie ma w zasadzie ścisłej współzależności między powierzchnią danego stanu a liczbą mieszkańców, o czym świadczy gęstość zaludnienia kształtująca się w granicach od poniżej 1 osoby w stanie Alaska i po 2 osoby w regionie górskim w stanach Montana, Wyoming oraz około 4 osób w obu Dakotach do powyżej 400 osób w stanie New Jersey i blisko 200 osób w stanie Maryland i powyżej 100 osób w stanach Nowy Jork, Pensylwania, Ohio i Floryda (tab. 5 i rys. 5.)

Rys. 5. Liczba osób przypadająca na 1 km² powierzchni

Zmiany w rozmieszczeniu ludności w latach 1950–2000

Biorąc pod uwagę okres ostatnich pięćdziesięciu lat XX wieku, jak już nadmieniano, największym przyrostem rzeczywistym ludności charakteryzował się region górski i pacyficzny. W **regionie górskim** ludność w stanie Nevada zwiększyła się przeszło dwunastokrotnie, w stanie Arizona prawie siedmiokrotnie, w stanie Kolorado przeszło trzykrotnie, w stanie Nowy Meksyk prawie trzykrotnie i w stanie Idaho przeszło dwukrotnie. W pozostałych trzech stanach tego regionu przyrost ludności kształtował się w granicach

52–70%, a więc poniżej średniej krajowej dynamiki. W **regionie pacyficznym** największą dynamiką przyrostu ludności charakteryzowała się Alaska, w której liczba mieszkańców zwiększyła się prawie pięciokrotnie, ale stan zaludnienia w 1950 r. był niewielki, o czym już pisano w pierwszej części opracowania. Natomiast w stanie Kalifornia ludność zwiększyła się przeszło trzykrotnie, przy czym w 1950 r. liczba mieszkańców była kilkadziesiąt razy większa niż na Alasce (tab. 5). W pozostałych 3 stanach regionu Pacyficznego stan liczby mieszkańców zwiększył się przeszło dwukrotnie. W **regionie południowoatlantyckim** nastąpił prawie dwuipółkrotny wzrost liczby ludności, przy czym w stanie Floryda liczba mieszkańców zwiększyła się niemal sześciokrotnie i pod względem dynamiki przyrostu stan ten zajmował 3 miejsce w kraju, po Newadzie i Arizonie. W 5 innych stanach tego regionu liczba mieszkańców wzrosła przeszło dwukrotnie, a w stanach Karolina Południowa i Północna prawie dwukrotnie, a więc na poziomie wzrostu średnio krajowego (dynamika 187,8, czyli stan ludności zwiększył się w okresie 1950–2000 o 87,8%). Natomiast ubytek ludności nastąpił w stanie Virginia Zachodnia. Czwartym obszarem, w którym dynamika przyrostu ludności była wyższa niż przeciętnie w USA, to **region zachodnio-południowo-centralny**, w skład którego wchodzi 4 stany, w tym drugi pod względem powierzchni w kraju jest stan Teksas, gdzie liczba mieszkańców wzrosła prawie trzykrotnie. W pozostałych trzech stanach w okresie analizowanych 50 lat liczba ludności zwiększyła się od 39,9% (Arkansas) do 66,5% (Luisiana).

W **regionie Nowa Anglia** przyrost rzeczywisty ludności kształtował się tylko nieco poniżej średniej krajowej, przy czym w stanie Connecticut wzrost ten był przeszło trzykrotny, a w stanie New Hampshire przeszło dwukrotny. W pozostałych 4 stanach przyrost ludności kształtował się w granicach 32,3% (Rhode Island) do 61,1% (Vermont).

Najniższy przyrost rzeczywisty ludności zanotowano w **regionie środkowoatlantyckim** i nieco tylko wyższy w regionie zachodnio-północno-centralnym.

Region środkowoatlantycki obejmujący 3 stany o najwyższej gęstości zaludnienia i najwcześniej zaludniony i uprzemysłowiony przez przybyłą ludność białą z Europy charakteryzuje się współcześnie niewielkim przyrostem ludności, przy czym najwyższy występuje w stanie New Jersey i dorównuje prawie przeciętnej dynamice występującej w kraju. W stanie Nowy York przyrost ten nie przekraczał 30%, a w stanie Pensylwania przeżywającym głębokie zmiany strukturalne w przemyśle (zanikanie tzw. przemysłów schyłkowych – górnictwa, hutnictwa żelaza opartego na starych technologiach) poniżej 20%.

Z kolei w regionie zachodnio-północno-centralnym, w skład którego wchodzi 7 stanów przyrost ludności był bardzo przestrzennie zróżnicowany, od 3,5% w stanie Dakota Północna, posiadającym charakter rolniczy i nieco więcej od

10% w stanach Dakota Południowa i Iowa do 65% w stanie Minnesota i nieco już mniej w stanach Missouri, Kansas i poniżej 30% w stanie Nebraska.

W regionach wschodnio-północno-centralnym i wschodnio-południowo-centralnym przyrost ludności w okresie 50 lat wynosił 48% i najwyższy był w stanie Tennessee (72,8%), a najniższy w stanie Mississippi (30,6%).

Biorąc pod uwagę wszystkie stany, to w okresie 50 lat drugiej połowy XX wieku w 4 stanach ludność wzrosła przeszło czterokrotnie z 3810 tys. do 23738 tys., w 3 stanach wzrosła przeszło trzykrotnie z 13918 tys. do 44579 tys., w 12 stanach wzrosła przeszło dwukrotnie z 25718 tys. do 62767 tys., w 4 stanach wzrosła na poziomie średniokrajowym z 14306 do 26164 tys., a w pozostałych 27 stanach przyrost ludności kształtował się w granicach od 3,5% do 70%, a w dystrykcie Kolumbia nastąpił nawet ubytek ludności.

W wyniku zróżnicowanej dynamiki przyrostu ludności w poszczególnych stanach w latach 1950–2000 nastąpiła dosyć istotna zmiana kolejności stanów pod względem reprezentowanego potencjału demograficznego utożsamianego tu z liczbą mieszkańców. Z danych zawartych w tab. 6 widać, że między 1950 a 2000 nastąpił awans (przesunięcie w górę rankingu) pod względem liczby ludności 18 stanów, a 30 stanów w 2000 r. zajmowało niższą pozycję niż w 1950 r. O największą liczbę miejsc w górę awansowały stany Arizona (o 16 miejsc), Nevada (o 13), Kolorado i Floryda (o 9), Washington (o 7), zaś w dół w rankingu najbardziej przesunęły się Iowa i Wirginia Zach. (o 9 pozycji), Rhode Island (o 8), Dakota Pn. (o 7).

Porównując udział poszczególnych stanów w ogólnej liczbie ludności USA w 2000 r. z ich udziałem w powierzchni kraju widać, że w 24 stanach udział w liczbie ludności był wyższy niż w powierzchni, w 16 stanach był wyższy udział w powierzchni niż w ludności, a w 6 stanach był mniej więcej wyrównany udział w powierzchni i w ludności (tab. 6). W części wschodniej USA na ogół wyższy był udział w ludności, natomiast w części północnej i w regionie górskim był większy udział poszczególnych stanów w powierzchni.

Tabela 6. Kolejność poszczególnych stanów wg liczby mieszkańców w 2000 r. i 1950 r. oraz wg powierzchni, a także udział procentowy w liczbie ludności USA

Nazwa stanu	Kolejność według:			Udział w:		
	Liczby ludności		powierz.	powierz.	liczbie ludności	
	2000 r.	1950 r.			1950 r.	2000 r.
1. Kalifornia	1	2	3	4,39	7,02	11,96
2. Teksas	2	6	2	7,37	5,11	7,36
3. Nowy York	3	1	30	1,37	9,84	6,71
4. Floryda	4	13	21	1,62	1,84	5,64
5. Illinois	5	4	24	1,56	5,78	4,38
6. Pensylwania	6	3	33	1,25	6,96	4,34
7. Ohio	7	5	35	1,15	5,27	4,02

cd. tab. 6

Nazwa stanu	Kolejność według:			Udział w:		
	Liczby ludności		powierz.	powierz.	liczbie ludności	
	2000 r.	1950 r.			1950 r.	2000 r.
8. Michigan	8	7	23	1,62	4,22	3,52
9. New Jersey	9	8	46	0,22	3,20	2,98
10. Georgia	10	13	22	1,62	2,28	2,89
11. Karolina Płn.	11	9	28	1,46	2,69	2,85
12. Virginia	12	15	36	1,14	2,20	2,50
13. Connecticut	13	27	48	0,14	1,33	2,26
14. Massachussetts	14	10	45	0,23	3,11	2,25
15. Indiana	15	12	38	1,00	2,60	2,15
16. Washington	16	22	20	1,89	1,57	2,08
17. Tennessee	17	16	34	1,16	2,18	2,02
18. Missouri	18	11	19	1,92	2,62	1,98
19. Wisconsin	19	14	26	1,55	2,27	1,90
20. Maryland	20	23	42	0,29	1,55	1,88
21. Arizona	21	36	6	3,15	0,49	1,82
22. Minnesota	22	18	12	2,33	1,97	1,75
23. Louisiana	23	20	31	1,35	1,78	1,58
24. Alabama	24	17	29	1,43	2,03	1,57
25. Colorado	25	33	8	2,88	0,88	1,53
26. Kentucky	26	19	37	1,12	1,95	1,43
27. Karolina Połudn.	27	26	40	0,86	1,42	1,42
28. Oklahoma	28	24	18	1,93	1,48	1,22
29. Oregon	29	31	10	2,68	1,01	1,21
30. Iowa	30	21	25	1,56	1,74	1,03
31. Mississippi	31	25	32	1,33	1,45	1,00
32. Kansas	32	30	14	2,28	1,26	0,96
33. Arkansas	33	29	27	1,47	1,28	0,95
34. Nevada	34	48	7	3,05	0,11	0,71
35. Nowy Meksyk	35	38	5	3,36	0,45	0,64
36. Wirginia	36	28	41	0,67	1,33	0,64
37. Nebraska	37	32	16	2,14	0,88	0,60
38. Idaho	38	42	13	2,31	0,39	0,46
39. Maine	39	34	39	0,92	0,60	0,45
40. New Hampshire	40	43	44	0,26	0,35	0,44
41. Hawaje	41	44	47	0,18	0,33	0,43
42. Rhode Island	42	35	50	0,03	0,53	0,37
43. Montana	43	41	4	4,07	0,39	0,32
44. Dalaware	44	46	49	0,06	0,21	0,28
45. Dakota Połudn.	45	39	15	2,15	0,43	0,27
46. Dakota Półn.	46	40	17	1,95	0,41	0,23
47. Alaska	47	50	1	16,2	0,09	0,22
48. Utah	48	37	11	2,34	0,25	0,79
49. Vermont	49	45	43	0,27	0,25	0,21
50. Wyoming	50	47	9	2,72	0,19	0,18
Dystrykt Kolumbia				0,00	0,53	0,20
r a z e m	x	x	x	100	100,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w tab. 5.

Zakończenie

Z dokonanej analizy rozwoju ludności wynika, że USA należy do państw wykazujących się stałym wzrostem liczby mieszkańców i w odróżnieniu od Europy liczba mieszkańców będzie się zwiększać także w najbliższym półwieczu. Jednocześnie w okresie 50 lat minionego XX wieku nastąpiły duże zmiany w przestrzennym rozmieszczeniu ludności. Mianowicie nastąpił duży przyrost rzeczywisty ludności w części południowo-wschodniej, południowej, zachodniej i południowocentralnej części kraju. Natomiast spowolniony został przyrost ludności w części północno-wschodniej, przyjeziornej i północnocentralnej. Na zróżnicowanie przestrzenne dynamiki przyrostu ludności w poszczególnych stanach wpłynęło wiele czynników, które miały wpływ na kształtowanie się zarówno przyrostu ludności, jak też na migracje. Można przyjąć z dużym prawdopodobieństwem, że w tych stanach, które charakteryzowały się wyższą dynamiką przyrostu rzeczywistego ludności od przeciętnego w kraju, decydującym czynnikiem wpływającym na zwiększenie się liczby mieszkańców miało korzystnie kształtujące się saldo migracji ludności, które przewyższało przyrost naturalny ludności. Jest to jednak zagadnienie, które należałoby bardziej dokładnie zbadać. Ponadto jest sprawą oczywistą, że w poszczególnych stanach zachodzą też duże zmiany w rozmieszczeniu, o czym świadczą dane zawarte w tab. 7 dotyczące liczby mieszkańców w wybranych miastach.

W większości z nich, pomimo że liczba mieszkańców w tych stanach, w których one są położone wzrasta, to w miastach następuje ubytek, a przyrost ludności ujawnia się w ich strefach podmiejskich¹⁰. Zatem mamy do czynienia z bardzo złożonymi procesami przemieszczania się ludności różnych ras, wyznań, narodów i o zróżnicowanej strukturze demograficznej i społeczno-zawodowej, o różnym stopniu aktywności ekonomicznej. Jest to następny problem do zbadania. Należy się spodziewać, że w latach następnym będzie następował dalszy proces przesuwania się potencjału demograficznego USA z części północno-wschodniej i przyjeziornej w kierunku południowym i zachodnim. Byłoby sprawą interesującą zbadanie, czy dynamice wzrostu gospodarczego poszczególnych stanów towarzyszy odpowiednia dynamika przyrostu ludności.

---

¹⁰ Por. L. Baraniecki, *Stany Zjednoczone*, Warszawa 1977 oraz J. Szlachta, *Gospodarka regionalna w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Instytut Planowania, Poznań 1990.

Tabela 7. Liczba ludności wybranych ośrodków miejskich w latach 1950–2000

Ośrodek miejski	Liczba ludności (w tys.)		
	1950	1970	2000
Boston	801	641	589
Chicago	3621	3367	2896
Cleveland	915	751	478
Dallas	434	844	1189
Denver	416	515	555
Detroit	1850	1511	951
Houston	596	1233	1954
Indianapolis	427	745	782
Kansas	457	507	442
Memphis	396	624	650
New Orleans	570	593	485
New York	7892	7895	8008
Pittsburgh	677	582	335
San Diego	334	697	1223
San Francisco	775	716	777
Seattle	468	531	563

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Statistical abstract of the United States: 2004–2005. The National Data Book. 124th edition. U. S. Census Bureau, Washington 2004; International Historical Statistics: The Americas 1750–1988 2nd edition, New York: Stockton Press, 1993.*

Changes in the number and distribution of population in the USA between 1950 and 2000

Summary

The article presents the growth of population in the USA in the period of 1950–2000 and the forecast for the period of 2000–2050, and analyses the changes in the distribution of the population of 9 regions and 50 states. The analysis is done on the basis of the following periods: 1950–1970, 1970–2000, and the overall 1950–2000, and it takes the dynamics of the processes into consideration.

For the purpose of the analysis, individual states were lined according to the size of population between 1950 and 2000 and the area of the state. It was shown that the actual growth of population is faster in south-eastern states, southern states and in the Central South-West than in the north-eastern states, the Great Lakes Area and Central North West.